

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА АМАЛГА ОШИРИЛАЁТГАН ИСЛОҲАТЛАР

Н.Саидахмедов

Андижон машинасозлик институти

“Иқтисодиёт” кафедраси ассистенти

Saidahmedovn2691@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада муаллиф томонидан Янги Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириши ҳамда қўллаб-қувватлаш, қулай ишбилармонлик муҳитини яратиши, тадбиркорликка кенг эркинлик бериши, улар фаолиятига асоссиз аралашувларга барҳам бериши борасида амалга оширилган изчил ислоҳотлар, хусусан, тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва ҳуқуқий Ҳимоясини таъминлаш мақсадида норматив-ҳуқуқий база шакллантиришининг хусусиятлари кўрсатилган.

Калит сўзлар: кичик бизнес, хусусий тадбиркорлик, оилавий тадбиркорлик, хусусий мулк.

РЕФОРМЫ В РАЗВИТИИ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ

АННОТАЦИЯ

В данной статье автор описывает последовательно проводимые автором реформы по развитию и поддержке малого бизнеса и частного предпринимательства в Новом Узбекистане, созданию благоприятной деловой среды, предоставлению широкой свободы предпринимательству, устранению необоснованного вмешательства в деятельность Республики Узбекистан в целях обеспечения поддержки и правовой защиты частного предпринимательства показаны особенности формирования нормативно-правовой базы.

Ключевые слова: малый бизнес, частный бизнес, семейный бизнес, частная собственность.

REFORMS IN THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN THE NEW UZBEKISTAN

ANNOTATION

In this article, the author describes the reforms consistently carried out by the author to develop and support small businesses and private entrepreneurship in New Uzbekistan, create a favorable business environment, provide broad freedom to entrepreneurship, eliminate unreasonable interference in the activities of the Republic of Uzbekistan in order to ensure support and legal protection of private entrepreneurship. formation of the legal framework.

Keywords: *small business, private business, family business, private property.*

Мамлакатимизда хусусий мулкка эгалик қилиш, ундан фойдаланиш ва уни тасарруф этиш ҳуқуқини бевосита ёки билвосита чеклашни назарда тутувчи, мулккий муносабатларда бозор иқтисодиёти тамойилларини тўлиқ жорий этишга тўсқинлик қилувчи тартиблар, талаблар ва чекловларни олиб ташлаш, ҳамда соғлом тадбиркорлик муҳитини яратиш борасида бир қатор ислохотлар олиб борилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 22 август куни ўтказилган тадбиркорлар билан очик мулоқоти доирасида белгиланган мулккий ҳуқуқларнинг ишончли ҳимоясини яратиш, ушбу ҳуқуқларни чеклаётган омилларни бартараф этиш бўйича вазифалар ижросини таъминлаш мақсадида, 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясига мувофиқ 2002 йил 29 августда қабул қилинган “Мулк ҳуқуқининг дахлсизлигини ишончли ҳимоя қилиш, мулккий муносабатларга асоссиз аралашувга йўл қўймаслик, хусусий мулкнинг капиталлашув даражасини ошириш чора-тадбирлари тўғрисидаги” ПФ-198-сонли Фармони мулкни ҳуқуқий ҳимоя қилишни янада кучайтиришда муҳим аҳамиятга эга бўлди. Фармонда хусусий мулкка эгалик қилиш, ундан фойдаланиш ва уни тасарруф этиш ҳуқуқини бевосита ёки билвосита чеклашни назарда тутувчи, мулккий муносабатларда бозор иқтисодиёти тамойилларини тўлиқ жорий этишга тўсқинлик қилувчи тартиблар, талаблар ва чекловлар 2022 йил 1 сентябрдан бошлаб бекор қилиниши ер участкаларига бўлган ҳуқуқни сўзсиз таъминлайди¹. Хусусан, ер участкаларига бўлган ҳуқуқнинг вужудга келиши учун асос бўлган ҳужжатларни, шу жумладан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, маҳаллий давлат ҳокимияти

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Мулк ҳуқуқининг дахлсизлигини ишончли ҳимоя қилиш, мулккий муносабатларга асоссиз аралашувга йўл қўймаслик, хусусий мулкнинг капиталлашув даражасини ошириш чора-тадбирлари тўғрисидаги” ПФ-198-сонли Фармони

органларининг ҳужжатларини уларнинг ўзи ёки юқори турувчи орган ва мансабдор шахслар томонидан, хусусан прокурор протести асосида бекор қилиш йўли билан ер участкасига бўлган ҳуқуқни тугатиш асосларининг бекор қилиниши, давлат идорасининг расмий ҳужжатиغا ишониб мол-мулк орттирган ёки сотиб олган шахснинг мулкга бўлган ҳуқуқини ҳимоя қилинишини аниқ меъзонларини тартибга солади.

Хусусий тадбиркорликни истиқболли ривожланиши аллбатта бу мамлакатдаги солиқ сиёсати билан чамбарчас боғлиқдир. Бу борада илмий тадқиқотларда ўрганилмоқда. Муаллиф Н.Эрназаров “иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришлар жараёни, фискал сиёсат ва солиқ тўловчилар солиқ салоҳиятини ошириш муаммоларининг жадаллашуви, солиқ тизимини оптималлаштиришнинг самарали дастакларини давлат томонидан қўллаш кўп жиҳатдан солиқлар билан боғлиқдир” деб такидлаган¹.

Ўзбекистонда ҳам кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолиятини қўллаб қувватлаш, барқарор ривожланишини таъминлаш, унинг ялпи ички маҳсулот (ЯИМ)даги, ишлаб чиқариш ва аҳоли бандлигини таъминлашдаги улушини оширишга эътиборни кучайтириш зарурлигини 1-жадвал жадвал маълумотларини тахлили орқали кўришимиз мумкин

1-жадвал

Кичик бизнес ва тадбиркорликнинг иқтисодиёт тармоқларидаги улуши (фоизда)²

Т.р	Кўрсаткичлар	Йиллар					
		2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	ЯИМ	65,3	62,4	56,0	55,7	54,9	51,8
2	Саноат	41,2	37,4	25,8	27,9	27,0	25,9
3	Қурилиш	64,8	73,2	75,8	72,5	72,4	71,6
4	Бандлик	78,0	76,3	76,2	74,5	74,4	74,6
5	Экспорт	22,0	27,2	27,0	20,5	22,3	29,5
6	Импорт	53,6	56,2	61,6	51,7	48,7	49,4

Жаҳон тажрибаси кўрсатишича, мамлакат иқтисодиётининг барқарор ривожланишида, аҳоли бандлиги ва даромадини оширишда энг асосийси тадбиркорликни ривожлантириш орқали мамлакатда камбағалликни қисқартиришда тадбиркорлик соҳалари, жумладан, оилавий бизнес соҳаси

¹ Эрназаров Н. АКЦИЗОСТИ ТОВАРЛАРНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШ АМАЛИЁТИНИ САМАРАЛИ БОШҚАРИШДА КРЕАТИВ ЁНДАШУВЛАР: https://doi.org/10.55439/ECED/vol23_iss3/a26 //Экономика и образование. – 2022. – Т. 23. – №. 3. – С. 167-171.

² <https://stat.uz> –сайт маълумотлари асосида тузилди.

фаолияти муҳим аҳамият касб этиб, иқтисодий ҳамда ижтимоий муаммоларни ҳал этишда етакчи ўринни эгаллайди. Жаҳон иқтисодиётида оилавий бизнес ва тадбиркорлик соҳасини самарадорлигини ошириш, қулай ишбилармонлик муҳитини яратиш, уларнинг ташқи иқтисодий фаолиятидаги иштирокини кучайтириш, аҳолини иш билан таъминлаш ва даромадларини ошириш борасидаги имкониятларидан тўлақонли фойдаланиш бўйича илмий тадқиқотлар амалга ошириб келинмоқда.

Ҳозирги вақтда дунё мамлакатларида кичик бизнеснинг аксарият қисми оилавий корхона шаклида иш юритмоқда. Ривожланган давлатлар тажрибасидан ва авлодларимиз анъаналаридан келиб чиққан ҳолда мамлакатимизда ҳам ушбу соҳага эътибор йилдан-йилга ортиб бормоқда. Мустақиллик йилларида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш ҳамда қўллаб-қувватлаш, қулай ишбилармонлий муҳитини яратиш, тадбиркорликка кенг эркинлик бериш, улар фаолиятига асоссиз аралашувларга барҳам бериш борасида амалга оширилган изчил ислохотлар натижасида, мамлакатимизда кичик бизнеснинг ялпи маҳсулот ишлаб чиқаришдаги улуши йилдан йилга ошиб бормоқда.

Хусусан, тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва ҳуқуқий ҳимоясини таъминлаш мақсадида қўллаб қонунлар ва қонун ости ҳужжатлари қабул қилиниши орқали мустаҳкам норматив-ҳуқуқий база шакллантирилди.

Тадбиркорлик субъектларига мамлакатимизда қулай ишбилармонлик муҳити ва инвестицион шароит яратиш, тадбиркорлик субъектларига янада эркинлик бериш борасида амалга оширилаётган кенг қўламли ислохотларни янги босқичга олиб чиқиши шубҳасиз.

Сўнгги йилларда юртимизда ишбилармонлик ва инвестиция муҳитини тубдан яхшилаш, жаҳон амалиётида умум қабул қилинган бизнесни юритиш шароитларини баҳолаш мезонлари тизимини жорий этиш ва шу асосда мамлакатимизнинг халқаро рейтингини янада оширишни таъминлаш бўйича кенг чора-тадбирлар комплекси амалга оширилиб келинмоқда.

Республика иқтисодиётида хусусий мулкнинг ўрни ва ролини тубдан ошириш, хусусий мулк ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш йўлидаги тўсиқ ва чекловларни бартараф этиш, иқтисодиётда давлат иштирокини камайтириш, ялпи ички маҳсулотда хусусий мулк, жумладан, чет эл капитали иштирокидаги улушини изчил оширишнинг ҳуқуқий асослари изчил такомиллаштирилмоқда. *Мамлакатимизда хусусий мулкни ҳимоя қилишнинг ҳуқуқий асоси Конституциямизнинг 53-моддасида белгиланган. Унга кўра, хусусий мулк бошқа мулк шакллари каби дахлсиз ва давлат ҳимоясидадир. Мулкдор фақат қонунда назарда тутилган ҳолларда ва тартибдагина мулкдан*

махрум этилиши мумкин. Мулк ҳуқуқи — шахснинг ўзига қарашли мол-мулкка ўз хоҳиши билан ва ўз манфаатларини кўзлаб эгалик қилиш, ундан фойдаланиш ва уни тасарруф этиш, шунингдек, ўзининг мулк ҳуқуқини, ким томонидан бўлмасин, ҳар қандай бузишни бартараф этишни талаб қилиш ҳуқуқидан иборат. Мулк ҳуқуқи муддатсиз.

Айтиш керакки, хусусий мулкнинг давлат томонидан қонунлар билан кафолатланган ҳуқуқий ҳимоясини таъминламасдан туриб, кичик бизнес ва оилавий тадбиркорликни ривожлантириш, иқтисодиётни либераллаштириш қийин кечиши жаҳон амалиётидан яхши маълум.

Ҳалол меҳнат билан эришилган мулк эгаси ўз мулкнинг ҳақиқий соҳиби бўлиши, яъни хусусий мулк дахлсиз бўлиши керак. Бу инсон ҳуқуқ ва манфаатлари ҳимоясининг узвий бир қисмидир.

Қонуний йўл, ҳалол меҳнат билан топилган хусусий мулк дахлсизлиги ва унинг кафолатли ҳимояси жамиятимиздаги ҳар бир фуқаро, ҳар бир оила манфаати учун хизмат қилиши шубҳасиз. Қолаверса, бундай дахлсизлик ва кафолатли ҳимоя жамият фаровонлиги ҳамда давлат иқтисодиёти реал сектори барқарорлашувини таъминлашда ҳам муҳим ўрин тутади.

Бу борада Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг ташаббуси билан сўнгги йилларда тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишини таъминлаш, хусусий мулкни ҳар томонлама муҳофаза қилиш ва ишбилармонлик муҳитини сифат жиҳатидан яхшилашга қаратилган муҳим ислохотлар амалга оширилаётганини таъкидлаш лозим.

Жумладан, Мухтарам Президентимизнинг 2016 йил 5 октябрда қабул қилинган «Тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишини таъминлашга, хусусий мулкни ҳар томонлама ҳимоя қилишга ва ишбилармонлик муҳитини сифат жиҳатидан яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармони хусусий мулкни ҳуқуқий ҳимоя қилишни янада кучайтириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик учун қулай шарт-шароитлар яратиш ва ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, мамлакатимизнинг инвестициявий жозибadorлигини оширишга йўналтирилган.

Хусусан, Фармонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликка кенг эркинлик бериш, уларнинг фаолиятига аралашувни тубдан қисқартиш энг муҳим устувор йўналиш ва давлат органларининг биринчи даражали вазифаси сифатида белгиланди.

Шу билан бирга кейинги йилларда мамлакатимизда фуқаролар ва тадбиркорлик субъектларига тегишли бўлган бино ва иншоотлар жойлашган ер участкалари олиб қўйилиши муносабати билан мулкдорларнинг ҳуқуқ ва

қонуний манфаатлари кафолатларини янада мустаҳкамлашни таъминлаш ҳамда етказилган зарарларни қоплашда йўл қўйилаётган камчиликларни бартараф қилиш, хусусий мулкнинг дахлсизлигини таъминлашга қаратилган муҳим чора-тадбирлар амалга оширилди.

Давлатимиз раҳбарининг 2019 йил 13 августдаги «Хусусий мулкни ҳимоя қилиш ва мулкдорлар ҳуқуқларининг кафолатларини кучайтириш, тадбиркорлик ташаббусларини қўллаб-қувватлаш борасидаги ишларни ташкил қилиш тизимини тубдан такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар, шунингдек, тадбиркорлик субъектларининг молиявий ресурслар ва ишлаб чиқариш инфратузилмасидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш тўғрисида»ги Фармонида кўра, 2020 йил 1 январдан бошлаб жисмоний ва юридик шахслар эгаллигида бўлган, улар фойдаланадиган ва мулки бўлган ер участкаларини жамоат ва давлат эҳтиёжлари учун олиб қўйиш бўйича ваколатлар тегишли халқ депутатлари Кенгашларига берилди.

Яна бир муҳим янгиланиш 2020 йил 23 декабрда қабул қилинган «Мулкдорлар ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларининг кафолатлари янада кучайтирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги қонунда хусусий мулк дахлсизлигини таъминлашга оид нормалар ўз аксини топди.

Бинобарин, мустақиллик шарофати билан эришилган хусусий мулк ҳуқуқи дахлсизлигини таъминлаш, хусусий мулкдорлар ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишнинг конституциявий кафолатларини кучайтириш, мамлакатимизда қулай ишбилармонлик ва инвестициявий муҳитни шакллантириш чораларини изчил давом эттириш бугунги шиддатли ислохотлар даврида муҳим аҳамиятга эга.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 декабрдаги “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармони
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 13 августдаги «Хусусий мулкни ҳимоя қилиш ва мулкдорлар ҳуқуқларининг кафолатларини кучайтириш, тадбиркорлик ташаббусларини қўллаб-қувватлаш борасидаги ишларни ташкил қилиш тизимини тубдан такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар, шунингдек, тадбиркорлик субъектларининг молиявий ресурслар ва ишлаб

чиқариш инфратузилмасидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш тўғрисида»ги ПФ-5780-сонли Фармони

3. Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 23 декабрда қабул қилинган «Мулкдорлар ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларининг кафолатлари янада кучайтирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги қонуни

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 5 октябрда қабул қилинган «Тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишини таъминлашга, хусусий мулкни ҳар томонлама ҳимоя қилишга ва ишбилармонлик муҳитини сифат жиҳатидан яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПФ-4848-сон Фармони

5. Bakhodir Abdullaev, Ziyoydin Israilov, Alisher Sotvoldiev, Muhiddin Hojiboev, & Mukhamadieva Makhliyokhon. (2023). Leading research trends on innovation funding: a bibliometric analysis approach. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.7656995>